

DEPARTEMENT KANSELARIJ & BUITENLANDSE ZAKEN

Havenlaan 88 bus 100
1000 BRUSSEL
Vlaanderen.be/dkbuza

Noordstrategie: stand van zaken

////////////////////////////////////
////////////////////////////////////
Datum: 26.06.2024

Onderwerp: stand van zaken van de visienota 'Vlaanderen en het Noorden'

////////////////////////////////////
////////////////////////////////////

Samenvatting

In haar regeerakkoord 2019-2024 richtte de Vlaamse Regering nadrukkelijk de blik op het Noorden. Vervolgens keurde de Vlaamse regering op 19 maart 2021 de bijhorende visienota 'Vlaanderen en het Noorden' goed. Aan het einde van deze legislatuur is het tijd voor een tussentijdse stand van zaken van deze strategie.

De Noordstrategie diende een dubbel doel. De strategie vormde een **herbevestiging en verdieping** van de relaties met verschillende Noord-Europese landen die Vlaanderen al vele jaren onderhoudt (met name met Nederland, Duitsland en de Baltische Staten). Tegelijk was de Noordstrategie ook het **startschot** voor versterkte relaties met Scandinavië en Finland.

Met de opening van een diplomatieke vertegenwoordiging en de komst van een technologie-attaché in Kopenhagen is er een tastbare en significante inspanning geleverd gericht op de uitbouw van duurzame relaties met de **noordse landen**: Denemarken, Noorwegen, Zweden en Finland. Na de opening van de post volgde een doorlopende reeks van inkomende ministeriële, parlementaire en ambtelijke zendingen naar de noordse landen, evenals onderlinge kennisuitwisseling. Interessant is ook om vast te stellen dat de inspanningen op bilateraal vlak bovendien versterkt zijn door de interacties met Noord-Europese landen binnen het kader van de EU.

In de volgende legislatuur kunnen de diepe relaties met **Nederland, Duitsland** en de **Baltische staten** op eenzelfde succesvolle leest geschoeid blijven, maar moet er vooral een inspanning richting de **noordse landen** worden aangehouden, zodat de beloftevolle uitbouw van de relaties verder invulling krijgt. Daarbij dienen we in elk van de betrokken landen in het ambtsgebied te komen tot een sterkere **geografische focus** en een meer gerichte inzet op **welbepaalde thema's**. Zo kan men zich bv. in Noorwegen richten op de energie-belangen en de doorgedreven elektrificatie van de maatschappij, in Zweden op de performante regio rond Göteborg met aandacht voor innovatie en logistiek, en in Finland op innovatie en onderzoek.

Daarnaast is het zinvol om specifiek in te zetten op synergie en meerwaarde van **partnerschappen** tussen actoren uit de verschillende Noord-Europese landen, om op die manier bij te dragen aan verschillende beleidsdoelstellingen en bilaterale relaties. Zo zou men samen Baltische organisaties kunnen steunen, die op hun beurt actief zijn in Oekraïne of de democratische krachten in Wit-Rusland ondersteunen.

Er stellen zich opportuniteiten op vlak van energie, logistiek en handel, waarbij verschillende landen rond de Noord- en Oostzee betrokken zijn. In deze zal ook de samenwerking met **Polen** een belangrijke rol spelen.

Binnen de **strategische transformatie van FIT** (zie de mededeling aan de Vlaamse Regering op datum van 27 oktober 2023) werd het buitenlands netwerk van het agentschap ingedeeld in vijf regio's. Coherent met de aanpak van de Vlaamse Regering werden de landen die binnen de scope vallen van de Noordstrategie ook bij FIT samen opgenomen in één regio. Daarbij wordt er ingezet op een versterkte samenwerking binnen deze regio met alle betrokken Vlaamse actoren om de bestaande synergiën te versterken en elkaars activiteiten als een positieve hefboom te gebruiken.

Het economisch belang van de landen uit de Noordstrategie, zowel inzake handel als wat betreft investeringen kan onmogelijk overschat worden. Nederland stond in 2023 opnieuw op één als herkomstlocatie voor buitenlandse investeringen in Vlaanderen, maar ook Duitsland (plaats 6) en Zweden (plaats 7) kwamen terug in de top 10.

De landen van de Noordstrategie zijn voor Vlaanderen niet enkel afzetmarkten, leveranciers en investeerders. Het zijn ook partners. Het is de inzet van de Vlaamse vertegenwoordigers in deze landen om die economische samenwerking nog verder te versterken. We denken daarbij aan voorbeelden zoals de samenwerkingsverbanden rond halfgeleiders of circulaire economie, waar we op zoek gaan naar complementariteit, op het snijpunt van politieke, diplomatieke, academische en economische samenwerking.

Inleiding

In haar regeerakkoord 2019-2024 richtte de Vlaamse regering nadrukkelijk de blik op het Noorden. Met de bijhorende visienota "Vlaanderen en het Noorden" lichtte ze toe wat het strategisch belang van de samenwerking met Noord-Europese landen voor Vlaanderen kon zijn en welke inhoudelijke invulling daaraan gegeven kon worden. Onder "**landen van het Noorden**" worden de volgende landen verstaan: de buurlanden Nederland en Duitsland, de Noordse landen Denemarken, Noorwegen, Zweden, Finland, de Baltische staten Estland, Letland, Litouwen en ten slotte Ierland.

Na goedkeuring van deze visienota door de Vlaamse Regering werd het tijd om deze visie te vertalen naar concrete acties. Om deze strategie te activeren moesten de leden van de Vlaamse regering nadrukkelijk initiatieven ontplooiën – of hun departementen of agentschappen daartoe opdracht geven.

Nu de minister-president en andere ministers alle landen van de 'Noordstrategie' bezocht hebben (cf. bijlage 1), is het tijd voor een tussentijdse stand van zaken van deze strategie voor bovenstaande ambtsgebieden aan de hand van de onderstaande vragen:

- *Welke winsten werden geboekt voor elk van deze ambtsgebieden?*
- *Waar zien we nog lacunes? Welke concrete suggesties doet men om ook hier vooruitgang te boeken?*
- *Toekomstperspectieven: Wat kan men in een volgende legislatuur hiertoe nog ondernemen?*

1. Buurlanden Nederland en Duitsland

Nederland

1.1 Winsten

Het lanceren van een Vlaamse Noordstrategie bracht een **herbevestiging en verdieping** van de bestaande, sterke bilaterale samenwerking met Nederland, dat reeds een centrale plaats innam in het Vlaamse buitenlandbeleid. De Vlaams-Nederlandse samenwerking is zeer breed en intens, en er vinden op zeer regelmatige basis politieke en ambtelijke ontmoetingen plaats, evenals initiatieven voor kennisuitwisselingen en werkbezoeken. De laatste editie van de tweejaarlijkse **Vlaams-Nederlandse regeringstop** (begin 2023) geeft een goed overzicht van de samenwerking, maar ook van de geschilpunten en de belangrijke uitdagingen waar beide landen voor staan. Op het meest recente ambtelijke topperleg in het najaar van 2023 zijn de lopende dossiers besproken, en de opvolging van de afspraken tijdens de politieke toppen verzekerd.

Op **EU-niveau** zijn Vlaanderen en Nederland traditioneel bondgenoten. Sinds de lancering van de Noordstrategie hebben we de frequente contacten met de Nederlandse ambassade en de Permanente Vertegenwoordiging van Nederland bij de EU verdergezet. Onder meer de Vlaamse visienota over een versterkte concurrentiekracht van de Europese industrie, het Stabiliteits- en Groeipact en de Europese faciliteit voor herstel en veerkracht werden besproken met de Nederlandse tegenhangers. De samenwerking tussen beide partijen is ingebed in de werkzaamheden van de Diplomatieke Vertegenwoordiging.

In nauwe afstemming met het Nederlandse ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) werd de afgelopen jaren veel werk gestoken in de beleidsmatige concretisering van de conclusies van het rapport van een bestuurlijke werkgroep geleid door gouverneur C. Berx en Nederlands oud-minister en oud-vicevoorzitter van de Raad van State P.H. Donner en een door dezelfde werkgroep uitgebracht *Nader advies over de sturing van de grensoverschrijdende samenwerking*. Het ging daarbij meer bepaald over de vraag hoe de bestaande samenwerking op bestuurlijk vlak in de grensstreek kan worden opgeschaald en de ambtelijke ondersteuning kan worden versterkt om de belemmeringen op een meer systematische en professionele wijze aan te pakken. In dat kader werd o.m. besloten tot de aanstelling van een ambtelijke opdrachthouder binnen DKBUZA voor de **grensregionale samenwerking** met Nederland (evenals voor Noord-Frankrijk en Noordrijn-Westfalen), alsook tot een subsidie voor personeelsversterking bij de gouverneur van Oost-Vlaanderen in haar taak als grenscoördinator. Inmiddels werd in maart 2024 het Interreg-project 'Schakelpunt Grensbelemmeringen' met Vlaamse en Nederlandse overheden en kennisinstellingen goedgekeurd. Tot slot werd het Bestuurlijk Grensregio-Overleg (BGO) uitgebouwd tot een bilateraal overlegplatform met adequate vertegenwoordiging vanuit de Vlaamse lokale en provinciale overheden.

De **handel** met Nederland is gegroeid over de afgelopen jaren. De uitvoer steeg tot 58 miljard euro in 2023 en de invoer steeg tot 84 miljard euro (cf. bijlage 2). De buitenlandse investeringen blijven op peil met jaarlijks tussen de 42 tot 48 investeringen over de afgelopen vier jaar – goed voor ca. 2.500 jobs (cf. bijlage 3). Nederland stond in 2023 opnieuw op één als herkomstlocatie voor buitenlandse investeringen in Vlaanderen

1.2 Lacunes/suggesties

De strategienota Vlaanderen-Nederland spreekt over het doel om tot dezelfde logistieke, economische en culturele ruimte te gaan behoren. Enerzijds is dit reeds realiteit, bijvoorbeeld de fusiehaven North Sea Port, de bedrijfsmatige banden, het Nederlandstalige culturele landschap door de eeuwen heen e.d. Anderzijds moeten we ons steeds bewust zijn van de **concurrentiestrijd** tussen o.a. de Vlaamse en Nederlandse havens, economische clusters, onderzoeksinstellingen... Het verschil in structuren en beleidsvoering maakt ook dat "één ruimte" nooit de volledig realiteit zal worden.

Al komt goede onderlinge samenwerking alleen maar ten goede van een gezamenlijke groei en bloei. Dit kwam sterk tot uiting tijdens de **gezamenlijke handelsmissie** van Minister-president Jambon en Rutte in december 2023. Deze inspanningen om de Vlaams-Nederlandse deltaregio als een geheel te promoten in de wereld, getuigen van onze overtuiging dat samenwerking meer oplevert dan afzonderlijke inspanningen. Het zal zaak zien hierin een goed evenwicht te vinden.

De aanpak van de **stikstofproblematiek** en de onderlinge afstemming tussen Vlaanderen en Nederland, zowel met de Nederlandse rijksoverheid als met de Zuid-Nederlandse provincies, blijft tot slot de nodige aandacht vergen.

1.3 Toekomstperspectief

In de loop van de volgende legislatuur zal een **evaluatie** gemaakt worden van de extra inspanningen en resultaten van de grensregionale samenwerking, van de evolutie van de aanpak van de belemmeringen, en bekijken we waar desgevallend bijsturing nodig is. Grote (trilaterale) dossiers rond 3RX en de Einstein Telescoop, evenals de stikstofproblematiek, blijven uiteraard evenzeer van tel tijdens de volgende legislatuur. Daarenboven zal er ook aandacht moeten gaan naar de relaties met de drie Zuid-Nederlandse grensprovincies die relevante bevoegdheden hebben en een rol spelen in belangrijke dossiers in en met Vlaanderen.

Duitsland

1.4 Winsten

Het lanceren van een Vlaamse Noordstrategie bracht ook een **herbevestiging en verdieping** van de bestaande, sterke bilaterale samenwerking met Duitsland en dan met name met de verschillende Duitse deelstaten, die reeds voor de Noordstrategie een belangrijke plaats innamen in het Vlaamse buitenlands beleid. De Vlaams-Duitse samenwerking is zeer breed en intens, en er vinden op zeer regelmatige basis politieke en ambtelijke ontmoetingen plaats. Met een aantal deelstaten is de samenwerking gevoelig versterkt. Met **Noordrijn-Westfalen** (NRW) hebben ondertussen drie gezamenlijke regeringszittingen plaatsgevonden (de laatste in maart 2022), en lopen de politieke en ambtelijke contacten, o.m. over 3RX, waterstof, circulaire economie en de Einstein Telescoop.

Recent is er de uitbouw van de intense relaties met de Duitse regio **Saksen**. De regio kende de jongste jaren een bijzondere economische ontwikkeling met een sterke innovatieve sector. De samenwerking is naar een hoger niveau getild, met oog voor onderzoek en ontwikkeling, halfgeleiders, waterstof, cultuur, integratie en onderwijs. Het eerste ministeriële topperleg in september 2023 te Brussel getuigt van de wederzijdse interesse en versterkte samenwerking en wierp op korte termijn zijn vruchten af. In december 2023 ging het Belgische staatsbezoek naar Duitsland ook naar Saksen waar de samenwerking met Vlaanderen op het vlak van cultuur en technologie (halfgeleiders) in de verf gezet werd.

In het kader van de Leipziger Buchmesse in maart 2024 waren Vlaanderen en Nederland beiden gastland, wat eveneens een nieuwe impuls betekende voor zowel onze literatuur als de Vlaams-Saksische relatie in het algemeen.

Ook met een andere belangrijke deelstaat, **Baden-Württemberg**, zijn er recent intensieve politieke en economische contacten gelegd, getuige onder meer het bezoek van de minister-president aan Stuttgart in november 2023 en hun betrokkenheid bij de Leaders Meeting in april 2024. In mei 2024 bracht een inkomende delegatie van **Baden-Württemberg** onder leiding van hun minister-president een bezoek aan Vlaanderen. Beide

minister-presidenten ondertekenden een Memorandum of Understanding met het oog op toekomstige versterkte samenwerking..

In oktober 2021 opende minister-president Jambon het nieuwe **Science & Technology Office in München**. Het ecosysteem rond München is een groeiende hotspot voor Digital Tech. Ook inzake Health Tech biedt deze regio tal van samenwerkings- export- en investeringsopportuniteiten voor Vlaanderen. Dit industriële hart van Duitsland ademt Industrie 5.0, waardoor er nog veel opportuniteiten voor economische en technologische partnerschappen liggen met Vlaamse spelers.

Binnen het kader van de Noordstrategie zijn er ook meer contacten aangeknoopt met de Noord-Duitse deelstaten **Hamburg** en **Nedersaksen**. Voor beiden geldt dat er relevante maritieme linken zijn met Vlaamse partners, evenals met noordse landen. In 2023 reisde de minister-president naar beide Länder af om de relaties met beiden te versterken.

Met de aanwezigheid van de Diplomatieke vertegenwoordiging in Berlijn, Vlaamse handelskantoren in Berlijn, Keulen en Stuttgart, de versterking van Flanders Investment & Trade met een extra technologie-attaché in München, en het VisitFlanders kantoor in Keulen, kent Vlaanderen alleszins een **sterke aanwezigheid** doorheen Duitsland. In Berlijn wordt maandelijks een MACO-vergadering belegd en tweemaandelijks vindt er een MACO-vergadering plaats met alle Vlaamse vertegenwoordigers in Duitsland.

De **handel** met Duitsland toont een groei over de afgelopen vier jaar: de uitvoer steeg tot 72,3 miljard euro in 2023 en de invoer steeg tot 48,9 miljard euro (cf. bijlage 2). Ook de buitenlandse investeringen zijn toegenomen, met maar liefst 76 investeringen over de afgelopen vier jaar – goed voor ca. 1.350 jobs (cf. bijlage 3).

1.5 Lacunes/suggesties

In landen met sterke regio's is een gerichte regionale samenwerking op basis van wederzijds gedeelde belangen een te verkiezen route. Duitsland is zeer uitgestrekt en heeft **zestien Länder**, vandaar de keuze voor een focus op een beperkt aantal deelstaten, zoals bovenvernoemde regio's, zonder daarom opportuniteiten elders uit het oog te verliezen.

De samenwerking met de meeste Duitse deelstaten loopt vlot. De relaties met het **federale niveau** blijft echter een uitdaging. Een thema waar Duitsland en Vlaanderen zich vaak vinden is het respect voor het principe van subsidiariteit bij de uitbouw van de EU.

1.6 Toekomstperspectief

Rekening houdend met de eigen capaciteit, lijkt het aangewezen om op de succesvolle, ingeslagen weg te blijven gaan en te focussen op een sterke en diepere relatie met een **beperkt aantal Länder**. In het najaar van 2024 is alvast voorzien in een vierde gemeenschappelijke regeringszitting met Noordrijn-Westfalen. Van de recent opgestarte samenwerking met Saksen zullen op korte termijn concrete resultaten te verwachten zijn, met oog op culturele samenwerking (o.a. KMSKA, Literatuur Vlaanderen) en de opstart van werkgroepen voor waterstof en halfgeleiders. Met Baden-Württemberg kan de samenwerking nu verder uitgebouwd worden door spoedig uitvoering te geven aan het recent getekende Memorandum of Understanding.

In het kader van de Noordstrategie is het verder aangewezen om te kijken naar de mogelijke meerwaarde van Duitse partners in mogelijke samenwerkingsverbanden rond de **Noord- en Oostzee**, gericht op thema's zoals logistiek, energie en handel.

2. Noordse landen

2.1 Winsten

De visienota 'Vlaanderen en het Noorden' schuift voor de Noordse landen twee belangrijke sporen naar voren: (1) de bilaterale en (2) de EU-samenwerking. Op beide sporen werd een serieuze inhaalbeweging gemaakt.

(1) Inzake de bilaterale samenwerking legt de Noordstrategie de nadruk op **de versterking van de diplomatieke relaties** en de uitbouw van kennisuitwisseling in vele domeinen. Op beide terreinen werden belangrijke winsten geboekt.

Voor het eerst is er een accreditatie van een Vlaams diplomatiek vertegenwoordiger in de noordse landen, waardoor de **diplomatieke aanwezigheid** van Vlaanderen nu structureel is ingebed. Met de werkbezoeken van de minister-president van Vlaanderen aan alle landen van het ambtsgebied, met telkens een overleg met de betrokken regeringen, werden de ambities zoals vervat in de Noordstrategie politiek kracht bijgezet. Bovendien ging het veelal om de allereerste werkbezoeken van een Vlaams minister-president aan de Noordse landen, met belangrijke precedentwaarde.

Daarenboven vond er een bijzonder **uitgebreide kennisuitwisseling** plaats op tal van domeinen: economie, innovatie, energie, migratie/integratie, digitalisering/data, welzijn en volksgezondheid, mobiliteit en cultuur... De vraag vanuit Vlaanderen blijkt bijzonder groot: niet enkel vanuit de Vlaamse Regering, maar ook vanuit het Vlaams Parlement, de administraties, de lokale en provinciale besturen, en het middenveld. Dit vertaalt zich in de vele delegaties die naar het ambtsgebied afreizen en worden ontvangen en begeleid door de diplomatieke vertegenwoordiging evenals de FIT-vertegenwoordigingen.

De samenwerking inzake **handel en investeringen** kwam ook in een stroomversnelling. In verschillende FIT-kantoren in de noordse landen ziet men een sterk toegenomen activiteit, zeker ook wat vragen vanuit Vlaanderen betreft. Er is bovendien een bijkomende technologie-attaché vanuit FIT geaccrediteerd voor de Noordse (en Baltische) landen.

Vanuit het Departement CJM zijn de voorbije jaren rechtstreekse contacten gelegd met specifieke culturele actoren uit de Noordse landen met hoge relevantie voor de Vlaamse culturele sector:

- Denemarken: musea, digitale transformatie, opera en architectuurinstellingen;
- Noorwegen: film, dans en musea (nieuwe musea in Oslo);
- Finland: design en beeldende kunsten.

De samenwerking tussen de diplomatieke en economische vertegenwoordigers in het ambtsgebied is structureel verankerd doordat de diensten van zowel DKBUZA als FIT, inclusief de technologie-attaché, hetzelfde kantoor in Kopenhagen delen. Er wordt voorzien in een regelmatige overlegvergadering met niet alleen de diensten in Kopenhagen, maar ook met de andere FIT-kantoren in het ambtsgebied, evenals met Toerisme Vlaanderen dat via lokale partners ook acties uitvoert in de Noordse landen.

Daarenboven werd middels een hele reeks publieksevenementen, representatieve activiteiten, communicatie-initiatieven en een gerichte culturele diplomatie, de zichtbaarheid van Vlaanderen in de regio aanzienlijk versterkt. De uitrol van de Noordstrategie en de versterking van de Vlaamse aanwezigheid in de noordse landen heeft dus ontegensprekelijk een **nieuwe dynamiek** gecreëerd. Dit zien we niet alleen weerspiegeld in de veelvuldige bilaterale uitwisselingen, maar ook in de toegenomen interesse in Vlaanderen die we kunnen

afleiden uit gesprekken met relevante contacten in de regio, persartikels, culturele uitwisselingen en dergelijke meer.

Ook de **handelscijfers** met de noordse landen zijn de afgelopen vier jaar toegenomen: de uitvoer steeg tot 18,6 miljard euro in 2023 en de invoer steeg tot 22 miljard euro (cf. bijlage 2). Over de afgelopen vier jaar waren er 73 investeringen uit de Noordse regio – goed voor ca. 1.500 jobs (cf. bijlage 3).

(2) Inzake **EU-aangelegenheden** zien we een sterk toegenomen samenwerking, zowel via de diplomatieke vertegenwoordiging in de Noordse landen als in Brussel met (enkele van) de betrokken landen. Er vinden regelmatige overlegmomenten plaats rond relevante Europese dossiers. Tijdens de werkbezoeken van de minister-president die kaderen in de Noordstrategie waren EU-dossiers telkens een onderdeel van de agenda met de regeringen van de Noordse landen.

Ook het huidige **EU-voorzitterschap** kan in de noordse landen worden aangewend om de rol van Vlaanderen als internationale diplomatieke actor in de verf te zetten. In Brussel blijft de DVV-EU samenzitten met de Deense ambassadeur over EU-dossiers van gemeenschappelijk belang. Denemarken heeft bovendien het EU-voorzitterschap in 2025; het heeft dus ook zin om met de Deense partners te spreken over enkele voor Vlaanderen prioritaire dossiers die tijdens hun voorzitterschap zullen worden behandeld. In het kader van het EU-voorzitterschap is er bovendien een bijzonder succesvol evenement georganiseerd over de toekomst van het Europese landbouwbeleid door de post in Kopenhagen, in nauwe samenwerking met het Vlaams Agentschap Landbouw en Zeevisserij, het Deense landbouwministerie, Deense partners en het Europees Milieuagentschap.

Bijkomende inspanningen in Brussel om de ingezette dynamiek te bestendigen betekenen eveneens een meerwaarde. In de zomerperiode 2023 heeft de minister-president de Deense, Zweedse en Finse ambassadeurs nog ontvangen en in april 2024 trad hij aan als gastspreker op een lunch met de noordse en Baltische ambassadeurs. Voortbouwend op de gedeelde interesse van noordse en Baltische staten in innovatie, windenergie en blauwe economie is voor hun ambassades en vertegenwoordigingen te Brussel een werkbezoek georganiseerd naar Oostende in februari 2024. Zo bezocht men het Ostend Science Park en verschillende Vlaamse diensten zoals het Waterbouwkundig Laboratorium, het Vlaamse Instituut voor de Zee (VLIZ), het Instituut voor Landbouw-, Visserij-, en Voedingsonderzoek (ILVO), en het Agentschap Maritieme Dienstverlening en Kust (MDK). Op deze manier tonen we Vlaamse expertise en brengen relevante partners onder de aandacht.

2.2 Lacunes/suggesties

Belangrijke vooruitgang kan nog worden geboekt in een volgende fase van operationalisering van de Noordstrategie, in samenwerking met Vlaamse belanghebbenden, vertrekkende vanuit de te identificeren strategische Vlaamse belangen richting de noordse regio. De nieuw in ontwikkeling zijnde **Noordzee-economie** kan hierbij een goed vertrekpunt vormen.

Na de regio-benadering via de Noordstrategie, zal ook een meer **landspecifieke aanpak** bij de Noordse partners nodig zijn, om het tot een verder succesverhaal te maken. De Noordse landen kunnen immers niet allen over eenzelfde kam worden geschoren, en hebben elk hun eigen belangen om met Vlaanderen samen te werken. De vele recente zendingen en werkbezoeken hebben reeds aangetoond dat ook de Noordse landen op verschillende vlakken van Vlaanderen kunnen leren, en daar ook open voor staan.

Het momentum rond **Flanders Technology & Innovation** kan bovendien opportuniteiten bieden om, in nauwe samenwerking met FIT en Digitaal Vlaanderen, het profiel van Vlaanderen als voorloper inzake technologie en innovatie ook in de Noordse landen te versterken.

Een belangrijke uitdaging de komende jaren voor CJM is om de contacten met de culturele sector te verduurzamen en concretere samenwerkingen op te zetten. Daar de Noordse landen voor de Vlaamse culturele sector vaak geen logische bestemming vormen, is er hiervoor nood aan een aanmoedigingsbeleid. CJM zet verder in op het leggen van de juiste contacten en het doorverwijzen naar interessante partners.

2.3 Toekomstperspectief

Bij de eerste stappen in de uitrol van de Noordstrategie richting de noordse landen ging het per definitie om het aanknopen van nieuwe diplomatieke en samenwerkingsbanden, quasi zonder voorgeschiedenis.

Bouwende op de eerste ervaringen, prospecties en de resultaten die voortvloeien uit de verdere operationalisering van de Noordstrategie, zal in een volgende fase de samenwerking dieper en gericht worden gemaakt. Bijvoorbeeld door een sterkere **geografische focus** in elk van de betrokken landen in het ambtsgebied, en een meer gerichte inzet op welbepaalde **thema's**. Zo kan men zich bv. in Noorwegen vooral richten op de energiebelangen en de doorgedreven elektrificatie van de maatschappij, in Zweden op de performante regio rond Göteborg met aandacht voor innovatie en logistiek, en in Finland op innovatie en onderzoek.

3. Baltische staten

3.1 Winsten

Het lanceren van een Vlaamse Noordstrategie bracht een **herbevestiging en verdieping** van de bestaande bilaterale samenwerking met de Baltische staten. De diverse activiteiten, die vanuit de diplomatieke vertegenwoordiging in Warschau en de economische vertegenwoordiger in Vilnius in de drie landen ontplooid werden en worden, passen geheel in die strategie. Vlaanderen heeft bilaterale samenwerkingsakkoorden met elk van de Baltische staten, met regelmatige vaste gemengde commissies op ambtelijk vlak. Met Letland dateert de meest recente commissie van 2022, in november 2023 volgde deze met Estland en in 2024 gaat deze met Litouwen door, waarbij de aandacht voor Oekraïne, digitalisering en de energietransitie belangrijke onderwerpen waren.

De **werkbezoeken** van de minister-president aan Litouwen, Estland en meest recent nog aan Letland, hebben het politieke en diplomatieke netwerk ongetwijfeld versterkt en toonden het blijvende politieke engagement ten aanzien van de Baltische staten. De minister-president vertegenwoordigde Vlaanderen tijdens het Belgische Staatsbezoek naar Litouwen waaraan ook een uitgebreide Vlaamse academische en economische delegatie deelnam. De Europese samenwerking in de voor Vlaanderen prioritaire dossiers stond op de agenda van de gesprekken met de regeringen van de Baltische landen. In Estland stond het Europees prijsplafond op gas op de agenda en in Litouwen werd er een succesvolle démarche georganiseerd om vooruitgang te boeken in de onderhandelingen over de Europese Chipwet. De minister-president werd ontvangen door de premiers van Litouwen, Estland en Letland en besprak met de Estse en Letse minister van cultuur het Vlaams voorzitterschap van de cultuur- en audiovisuele raad binnen het Belgische EU-voorzitterschap in 2024. In Riga werd de minister-president vergezeld door een 15-koppige zakendelegatie die geïnteresseerd was in opportuniteiten in de offshore windenergie.

In de marge van de bezoeken vonden in die landen eveneens punctuele contacten plaats op initiatief van de meegereisde delegatieleden van de universiteiten en het bedrijfsleven. Ook dat betekende een meerwaarde voor de bilaterale relatie.

Over de afgelopen vier jaar zijn de **handelscijfers** met de Baltische staten toegenomen: de uitvoer steeg tot rond de 2 miljard euro in 2022 en 2023 en de invoer steeg tot 1 miljard euro (cf. bijlage 2).

De Baltische staten staan voorop in steun voor de democratische oppositie van Wit-Rusland, en voor **Oekraïne** in het licht van de Russische agressie. Vlaamse acties en initiatieven in die lijn worden dan ook uitermate op prijs gesteld, zoals de steun voor het Estse internationale ontwikkelingsagentschap voor acties in Oekraïne en de toekenning van een pand in Brussel aan de Wit-Russische regering in ballingschap. Dit laatste is een rechtstreeks gevolg van het bezoek in mei 2022 aan Litouwen.

3.2 Lacunes/suggesties

De Noordstrategie werd door de Vlaamse regering goedgekeurd nog voor de Russische inval in Oekraïne. De drie Baltische staten oriënteren sindsdien enorm veel aandacht en publieke middelen in de richting van Oekraïne en het opvangen van de vele ballingen. Litouwen investeert bovendien in de opvang en bewaking van de Wit-Russische oppositie in Vilnius.

De bilaterale relaties met de Baltische staten zullen daarom in de toekomst gedomineerd worden door de focus op de Europese oostflank, die wel op ad hoc basis, maar niet structureel geïncorporeerd is in de Noordstrategie. Het biedt alleszins ook verdere perspectieven tot gezamenlijke projecten en initiatieven op dit vlak. Een belangrijke partner in deze zal ook **Polen** zijn. In maart 2024 bracht de minister-president nog een werkbezoek aan Warschau om de banden aan te halen met de pas ingezworen regering Tusk, waar hij een gesprek had met de Poolse minister van Europese Zaken en met de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken. Het Poolse EU beleid en de economische relaties tussen Vlaanderen en Polen staan hoog op de agenda van deze gesprekken. Polen was vorig jaar immers met een jaaruitvoer ten belope van 11,87 miljard euro de 8ste exportpartner van Vlaanderen wereldwijd. De bilaterale relatie met Polen wordt in de volgende legislatuur best verder versterkt.

3.3 Toekomstperspectief

Samenwerking met de Noordse landen via Baltische instellingen zou een optie kunnen zijn voor de halflange en langere termijn en een extra dimensie vormen binnen de Noordstrategie. Net zoals Noorwegen en Zweden, heeft Vlaanderen al verschillende keren het Estse ontwikkelingsagentschap *Estonian Centre for International Development* (ESTDEV) betoelaagt. Hiermee heeft ESTDEV in Oekraïne een reeks initiatieven ontplooid op het vlak van goed bestuur en versterking van de overheid.

Met steun van de Noordse landen zullen de Baltische staten ongetwijfeld sterk inzetten op de toekomstige **heropbouw van Oekraïne**. Vlaanderen en onze Vlaamse bedrijven kunnen een rol spelen in dat proces. De aanduiding van een FIT-vertegenwoordiger voor Oekraïne past alvast binnen dat plaatje.

Wanneer de steun en heropbouw van Oekraïne schouder aan schouder met een aantal landen in Noord-Europa gebeurt, kan Vlaanderen tegelijk haar Noordstrategie mee uitvoeren. Binnen die strategie is economische samenwerking immers uitdrukkelijk als prioritair naar voor geschoven.

Er zijn in de Baltische staten ook uitgesproken economische projecten waar Vlaamse bedrijven een rol kunnen spelen, met name Rail Baltica, de Nordic-Baltic Hydrogen Corridor en offshore windenergie.

4. Ierland

4.1 Winsten

Van 12 tot 13 september 2022 bracht de minister-president een bezoek aan Ierland, als onderdeel van zijn zendingsprogramma in het kader van de Noorstrategie.

De minister-president ontmoette Leo Varadkar, op dat moment Iers vicepremier (Tánaiste) en minister van Ondernemingen, Handel en Werkgelegenheid. Beide gesprekspartners drukten de wens uit om de samenwerking tussen Vlaanderen en Ierland te versterken, onder meer op vlak van offshore windenergie.

Eind 2020 werd de accreditatie van de diplomatieke vertegenwoordiging in Londen voor Ierland ingetrokken omwille van Brexit. Tijdens de zending van de minister-president werd met de Ierse autoriteiten aldaar de mogelijkheid besproken om de Vlaamse diplomaten opnieuw te laten accrediteren, hetgeen inmiddels ook gebeurd is.

Over de afgelopen vier jaar zijn de **handelscijfers** met Ierland toegenomen: de uitvoer steeg tot 4,3 miljard euro in 2023 en de invoer steeg tot 16,3 miljard euro (cf. bijlage 2). Er kwamen 9 investeringen over de afgelopen vier jaar – goed voor een vijftigtal jobs (cf. bijlage 3).

4.2 Lacunes/suggesties

In functie van gerichte opportuniteiten zullen er acties worden opgezet in Ierland en tussen Vlaamse en Ierse partners, op vlak van onder meer innovatie en cultuur. Er zal verder worden ingezet op het aantrekken van Ierse investeringen in Vlaanderen. Daarnaast zullen Vlaamse bedrijven worden ondersteund om te investeren in Ierland, in het bijzonder op vlak van offshore windenergie.

Gezien de diplomatieke vertegenwoordiging in Londen enige tijd niet meer geaccrediteerd was voor Ierland, dienen de lokale contacten opnieuw ontwikkeld te worden. In nauw overleg met FIT wordt een duidelijke thematische focus voor de relatie met Ierland bepaald.

4.3 Toekomstperspectief

Met de re-accreditatie heeft de diplomatieke vertegenwoordiging in Londen een land extra in het ambtsgebied. Ierland biedt heel wat mogelijkheden voor internationale samenwerking.

5. Conclusie

De Noordstrategie diende drie doelen: het **herbevestigen en verdiepen** van de relaties met Nederland, Duitsland en de Baltische Staten, het **versterken** van de relatie met Ierland, en het **opstarten** van de relaties met de noordse landen. De opening van de diplomatieke vertegenwoordiging in Kopenhagen heeft geleid tot een reeks ministeriële, parlementaire en ambtelijke zendingen naar de Noordse landen. Deze onderlinge kennisuitwisseling werd versterkt door interacties binnen het kader van de EU.

Na een breed initiatief gericht aan alle overheidspartners is het aangewezen om in een volgende fase te kiezen voor **verdieping**. De bestaande relaties met Nederland, Duitsland en de Baltische staten kunnen op dezelfde leest geschoeid blijven, terwijl de relaties met de Scandinavische landen, Finland en Ierland nadere invulling krijgen. Daarbij dient een **sterkere focus** in elk van de betrokken landen ontwikkeld te worden, met een gerichte inzet op welbepaalde belangen.

BIJLAGE 1: Ministeriële zendingen naar de Noord-Europese landen

2019

Datum	Minister	Bestemming	Agenda
14/10	MP	Den Haag	Kennismakingsgesprek met premier Mark Rutte
18/11	Somers	Kopenhagen	Toespraak voor de Noordse Raad van Ministers

2020

Datum	Minister	Bestemming	Agenda
14/9	MP	Berlijn (DE)	Humbolt Forum i.k.v. het Duitse EU-voorzitterschap
17/9	Crevits	Yerseke (NL)	Opening van het Oesterseizoen

2021

Datum	Minister	Bestemming	Agenda
12-14/09	MP	Tallin (EE)	MP neemt deel aan reis van de Phoebus Foundation met: <ul style="list-style-type: none"> - Havenbezoek en opening nieuw magazijn Katoen Natie Eesti - Bezoek aan de tentoonstellingen “Van Memling tot Rubens” en “Zot van Dimpna”
16-17/09	MP	Kopenhagen (DK)	Opening nieuwe Vlaamse Afvaardiging en Science & Technology Office Nordics
6-7/10	Somers	NRW (DE)	Werkbezoek rond de preventie van radicalisering en extremisme
13-15/10	MP	München (DE)	Programma met: <ul style="list-style-type: none"> - Opening tentoonstelling Kunsthallen - Opening Science & Technology Office München
17 – 19/10	MP	Stockholm, Göteborg (SE)	Werkbezoek met: <ul style="list-style-type: none"> - Bedrijfsbezoeken (SKF, Astra Zeneca, Volvo Cars, Volvo Group en Ericsson) - Bezoek Haven van Göteborg - Economische High Level Lunch - Bezoek Film Institute (TBC) - Stadwandeling o.l.v. voorzitter VIW Zweden
25-28/10	Crevits	Kopenhagen (DK)	Koninklijk studiebezoek aangaande activering arbeidsmarkt
26-27/10	Peeters	Odense, Kopenhagen (DK)	Deelname aan mobiliteitsconferentie
4-5/11	MP	Berlijn (DE)	Gezamenlijk bezoek van de 5 BE MP's aan de Bundesrat
15/11	Beke	Düsseldorf (DE)	Medicabeurs in Düsseldorf

2022

Datum	Minister	Bestemming	Agenda
16-18/03	MP	Zweden en Noorwegen	Missie in kader van de Noordstrategie
29/03	VR	NRW (DE)	Gezamenlijke Regeringszitting
24/4	MP	Amsterdam (NL)	Hohe Messe van Collegium Vocale

16-17/05	MP	Litouwen (LT)	Missie i.k.v. de Noordstrategie
6-10/6	Somers	Kopenhagen (DK)	Bezoek in kader van werkbezoek Commissie Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering Vlaams Parlement
13/6	MP/Weyts	Den Haag (NL)	Comité van Ministers van de Taalunie
7-8/09	MP	NRW (DE)	Deelname aan VOKA-Antwerpen missie
12-13/09	MP	Dublin (IE)	Missie i.k.v. de Noordstrategie
10/10	MP	Den Haag (NL)	Onderhoud met MP Rutte en met BZK-minister Hank Bruins Slot
10/10	Peeters	Geleen (NL)	Gesprek staatssecretaris Heijnen
13/10	MP	Berlijn (DE)	Opening tentoonstelling Paul Van Ostaijen
24-25/10	MP	Litouwen (LT)	Staatsbezoek
1-2/11	MP/Brouns	Leipzig, Saksen (DE)	Waterstofcongres
28/11 29/11	- MP	Tallinn (EE), Helsinki (FI)	Missie i.k.v. de Noordstrategie

2023

Datum	Minister	Bestemming	Agenda
31/01	MP	Noord-Brabant (NL)	Deelname aan de Vlaams-Nederlandse Top
17-18/04	MP	Hannover (DE)	Bezoek aan de Hannover Messe en Nedersaksen
23-26/04	Somers	Tallinn (EE)	Deelname VOKA missie rond tech en digitalisering
12/06	MP	Den Haag (NL)	Halfjaarlijkse ministeriële conferentie van de Taalunie
3-4/07	MP	Hamburg	Onderhoud met Eerste Burgemeester
23/8	MP	Keulen (DE)	Met Flemish Games Association naar Gamescom
5-8/09	Crevits	Denemarken en Zweden	Werkbezoek - focus op ouderenzorg en eerstelijnszorg
2/10	MP	Middelburg (NL)	Zeeuwse Oesterontmoeting
16/11	MP	Wuppertal (DE)	Deelname Circular Valley Conference
20/11	MP	Stuttgart (DE)	Bezoek aan Quantum Innovation Center (Fraunhofer instituut), in samenwerking met IBM –
5-7/12	Crevits	Berlijn & Dresden (DE)	Staatsbezoek

2024

Datum	Minister	Bestemming	Agenda
26/02	MP	Eindhoven (NL)	Deelname VOKA bedrijfsmissie
03-06/03	MP	Warschau (PL) en Riga (LV)	Bezoek aan nieuwe Poolse regering en Letland
20-21/03	MP	Leipzig (DE)	Leipziger Buchmesse
07/05	MP	Aken (DE)	Opening Alamire project (tbc)
27-28/05	MP	Dresden (DE)	Wetenschapsconferentie over Net Zero
17-19/06	MP	Noorwegen	Deelname Belgische Economische Missie

BIJLAGE 2: Bilaterale handel met Duitsland, Nederland, Zweden, Denemarken, Noorwegen, Finland, Ierland, Estland, Letland en Litouwen

VLAAMSE UITVOER in miljard euro

Bron: INR/NBB; verwerking FIT

Gegevens verwerkt tot 1 maart 2024 volgens communautair concept

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Duitsland	50,16	50,07	50,7	51,01	53,69	59,92	58,92	52,18	70,81	83,77	72,35
Nederland	38,38	37,44	35,44	35,14	40,02	42,36	42,08	36,76	49,53	74,6	58,02
Zweden	4,14	4,38	4,95	5,44	5,86	5,58	5,56	5,73	6,9	8,21	8,26
Noorwegen	1,71	1,6	1,54	1,48	1,45	1,43	1,46	1,37	2,07	3,38	4,49
Ierland	1,43	1,4	1,51	1,72	1,71	2	2,06	2,42	3,09	3,68	4,34
Denemarken	2,04	2,11	2,19	2,38	2,41	2,41	2,45	2,6	3,18	3,86	3,51
Finland	1,67	1,57	1,63	1,69	1,8	1,93	1,94	1,78	2,07	2,54	2,40
Litouwen	0,81	0,72	0,69	0,67	0,8	0,84	0,72	0,64	0,98	1,18	0,96
Estland	0,27	0,24	0,24	0,29	0,3	0,31	0,34	0,3	0,39	0,51	0,53
Letland	0,25	0,25	0,33	0,31	0,29	0,3	0,3	0,28	0,4	0,45	0,42
Subtotaal	100,86	99,78	99,21	100,12	108,34	117,06	115,83	104,08	139,43	182,18	155,28

VLAAMSE UITVOER in % variatie jaar op jaar

Bron: INR/NBB; verwerking FIT

Gegevens verwerkt tot 1 maart 2024 volgens communautair concept

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Duitsland	-1,9%	-0,2%	1,2%	0,6%	5,3%	11,6%	-1,7%	-11,5%	35,7%	18,3%	-13,6%
Nederland	-0,7%	-2,4%	-5,3%	-0,9%	13,9%	5,9%	-0,7%	-12,7%	34,7%	50,6%	-22,2%
Zweden	-1,4%	5,7%	13,0%	9,9%	7,8%	-4,9%	-0,4%	3,2%	20,4%	18,9%	0,7%
Noorwegen	9,3%	-6,5%	-3,7%	-3,6%	-2,4%	-1,5%	2,2%	-5,8%	50,8%	63,1%	32,8%
Ierland	12,9%	-2,0%	7,6%	13,8%	-0,4%	16,7%	3,2%	17,8%	27,5%	19,0%	17,9%
Denemarken	2,4%	3,1%	3,7%	8,9%	1,3%	-0,2%	1,9%	6,2%	22,2%	21,3%	-9,1%
Finland	-3,6%	-6,2%	4,0%	3,8%	6,3%	7,0%	0,8%	-8,4%	16,4%	22,6%	-5,6%
Litouwen	10,5%	-11,3%	-3,7%	-2,5%	19,6%	4,4%	-14,6%	-10,8%	52,9%	20,9%	-18,4%
Estland	-8,3%	-9,4%	-1,7%	20,0%	4,5%	3,4%	9,3%	-12,0%	32,9%	28,7%	3,6%
Letland	9,4%	0,0%	34,4%	-7,5%	-3,7%	0,3%	2,5%	-6,3%	41,1%	12,3%	-6,8%
Subtotaal	-0,9%	-1,1%	-0,6%	0,9%	8,2%	8,1%	-1,0%	-10,1%	34,0%	30,7	-14,8

VLAAMSE INVOER in miljard euro

Bron: INR/NBB; verwerking FIT

Gegevens verwerkt tot 1 maart 2024 volgens communautair concept

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Nederland	61,42	59,65	48,96	48,88	54,13	60,02	57,5	49,76	72,86	97,94	84,09
Duitsland	35,97	35,46	34,91	36,62	35,54	35,64	36,14	35	51,91	51,82	48,94
Ierland	12,08	11,06	13,75	12,8	12,26	15,51	12,88	12,33	18,15	15,81	16,35
Noorwegen	6,17	4,78	4,4	3,36	4,36	5,44	3,24	2,29	7,2	17,27	9,39
Zweden	6,59	6,16	5,93	6,49	6,98	6,91	6,56	5,34	6,53	7,68	8,55
Finland	1,79	1,75	1,93	1,8	1,81	1,93	1,92	1,65	1,93	2,8	2,51
Denemarken	0,85	1,07	0,91	0,97	1,16	1,18	1,26	1,51	1,33	1,69	1,58
Estland	0,21	0,24	0,13	0,16	0,16	0,16	0,23	0,18	0,21	0,31	0,44
Litouwen	0,24	0,28	0,28	0,23	0,43	0,49	0,4	0,47	0,59	0,54	0,43
Letland	0,16	0,11	0,1	0,12	0,09	0,11	0,14	0,15	0,17	0,21	0,15
Subtotaal	125,48	120,55	111,31	111,44	116,93	127,37	120,27	108,68	160,89	196,08	172,41

VLAAMSE INVOER in % variatie jaar op jaar

Bron: INR/NBB; verwerking FIT

Gegevens verwerkt tot 1 maart 2024 volgens communautair concept

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Nederland	-1,4%	-2,9%	-17,9%	-0,2%	10,8%	10,9%	-4,2%	-13,5%	46,4%	34,4%	-14,1%
Duitsland	-6,1%	-1,4%	-1,6%	4,9%	-3,0%	0,3%	1,4%	-3,1%	48,3%	-0,2%	-5,6%
Ierland	-14,0%	-8,4%	24,3%	-6,9%	-4,3%	26,5%	-16,9%	-4,3%	47,2%	-12,9%	3,4%
Noorwegen	19,3%	-22,6%	-7,9%	-23,6%	29,8%	24,6%	-40,4%	-29,3%	213,8%	140,0%	-45,7%
Zweden	2,4%	-6,6%	-3,7%	9,5%	7,5%	-1,0%	-5,1%	-18,6%	22,4%	17,5%	11,3%
Finland	12,5%	-2,0%	10,3%	-6,8%	0,6%	6,3%	-0,5%	-14,1%	17,3%	45,0%	-10,4%
Denemarken	6,6%	26,6%	-15,2%	7,4%	19,1%	1,5%	6,8%	19,7%	-11,7%	27,2%	-6,6%
Estland	20,9%	10,2%	-44,6%	18,6%	3,1%	-1,4%	46,3%	-20,1%	15,1%	46,4%	41,9%
Litouwen	-3,0%	17,7%	-2,3%	-16,3%	86,3%	12,1%	-17,4%	16,9%	26,5%	-8,4%	-21,4%
Letland	33,3%	-35,4%	-2,2%	12,4%	-18,5%	19,8%	21,6%	8,6%	12,9%	26,1%	-31,0%
Subtotaal	-2,8%	-3,9%	-7,7%	0,1%	4,9%	8,9%	-5,6%	-9,6%	48,0%	21,9%	-12,1%

BIJLAGE 3: Directe Buitenlandse Investerings (DBI) (Bron: FIT 2023)

1 AANTAL DBI-PROJECTEN

Land	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Totaal
Denemarken	5	2	1	1	4	10	2	3	5	6	39
Estland	-	-	1	-	-	-	1	-	1	2	5
Finland	-	3	2	2	1	2	4	3	-	2	19
Duitsland	14	16	18	23	23	22	24	17	20	15	192
Ierland	-	1	1	1	-	4	2	2	2	3	16
Letland	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Litouwen	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	2
Nederland	18	28	32	25	37	40	42	48	44	45	359
Noorwegen	1	-	1	-	1	-	2	2	9	1	17
Zweden	6	7	4	10	6	5	1	10	10	13	72
Totaal	45	58	60	63	72	83	78	85	91	88	723

2 AANGEKONDIGD INVESTERINGSBEDRAG IN MILJOEN EURO

Land	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Totaal
Denemarken	45,000	12,000	0,000	0,000	50,000	40,200	9,495	0,100	0,000	5,000	161,795
Estland	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,002	0,000	0,000	0,100	0,102
Finland	0,000	5,000	55,000	40,000	0,000	0,000	152,175	47,419	0,000	13,100	312,693
Duitsland	584,000	310,850	183,000	425,886	839,900	516,200	77,738	110,208	646,000	129,050	3.822,832
Ierland	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	9,495	0,000	0,000	9,700	19,195
Letland	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Litouwen	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,050	0,050
Nederland	81,580	97,800	279,470	49,063	141,928	231,000	202,874	126,215	320,030	225,650	1.755,610
Noorwegen	6,240	0,000	19,000	0,000	20,000	0,000	150,000	20,000	0,000	0,000	215,240
Zweden	25,000	24,000	101,400	5,000	30,000	0,000	15,000	121,066	145,000	30,050	496,516
Totaal	741,820	449,650	637,870	519,949	1.081,828	787,400	616,778	425,007	1.111,030	412,700	6.784,032

3 AANGEKONDIGD AANTAL JOBS

Land	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Totaal
Denemarken	35	50	-	-	140	160	8	5	5	55	458
Estland	-	-	-	-	-	-	2	-	-	8	10
Finland	-	105	50	110	20	-	139	64	-	67	555
Duitsland	767	324	87	511	1.459	411	312	421	404	208	4.904
Ierland	-	10	-	-	-	-	23	5	-	22	60
Letland	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-	10
Litouwen	-	-	-	10	-	-	-	-	-	3	13
Nederland	189	365	480	505	419	760	570	453	811	656	5.208
Noorwegen	41	-	30	-	-	-	100	15	-	-	186
Zweden	-	215	25	410	105	175	2	610	260	166	1.968
Totaal	1.037	1.074	672	1.546	2.143	1.506	1.156	1.573	1.480	1.185	13.372